

На основу члана 27. Статута Института за педагошка истраживања, Правилника о етичности у научноистраживачком раду Института за педагошка истраживања (број 254/1 од 21.7.2020. године) и Предлога измена и допуна Правилника о етичности у научноистраживачком раду Института за педагошка истраживања, Управни одбор Института за педагошка истраживања на III седници одржаној дана 10.6.2022.године доноси

ПРАВИЛНИК О ЕТИЧНОСТИ У НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОМ РАДУ ИНСТИТУТА ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА

ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Правилник о етичности у научноистраживачком раду Института за педагошка истраживања доноси се у циљу утврђивања општих етичких начела и вредности у научноистраживачком раду, очувања достојанства научноистраживачке делатности, као и заштите вредности знања и подизања свести о одговорности свих запослениху Институту за педагошка истраживања.

Правилник о етичности у научноистраживачком раду Института односи се на све истраживаче који су запослени у Институту.

1. Етичка декларација

Овај правилник одређује и дефинише етичност као скуп позитивних начела којима се уређује нормирање људских и професионалних односа запослених у Институту, како њихових међусобних односа, тако и односа према матичној установи, другим појединцима и установама у систему научноистраживачке делатности, али и шире друштвене заједнице.

Запослени у Институту дужни су да се у свом раду као и међусобној сардњи, придржавају свих уговорених, научних, стручних и других обавеза, да се понашају према научној установи одговорно, поштено, савесно, отворено и веродостојно.

2. Етичке смернице

Правилник о етичности у научноистраживачком раду Института промовише важност етичких начела и вредности у научноистраживачкој делатности, наглашавајући да се Правилником не ограничавају људске, интелектуалне и академске слободе, већ се акценат ставља на остваривање права у складу са одговорношћу у научноистраживачком раду и академским обавезама. Основна начела - дефинисана Уставом Републике Србије - која представљају полазиште сваког рада и деловња у Институту су следећа:

- једнакост свих грађана пред законом
- забрана дискриминације
- неприкосновеност људског живота и достојанства
- аутономија научних установа
- слобода научног и уметничког стварања
- развијање и подстицање толеранције.

Запослени у Институту дужни су да поштују и штите лични и професионални интегритет својих колега и сарадника и да се односе према њима цивилизовано, односно да се понашају у складу са начелима једнакости и праведности, што подразумева искључивање сваког вида дискриминације, искоришћавања или узнемиравања, заснованих на расној или етничкој припадности, политичким или верским уверењима, академском статусу, доби или полу.

Запослени у Институту не смеју да злоупотребљавају свој ауторитет и да допусте да лични интереси, као

и непримерено понашање и говор доведу до стварања непријатељског радног окружења и нарушавања међуљудских односа.

Залопслени у Институту су дужни да се одговорно, професионално и етички беспрекорно односе према научном раду и деловању.

3. Пракса одговорног публикувања научноистраживачких резултата

Публиковање научноистраживачких резултата представља завршну фазу научноистраживачког процеса и последично носи највећу одговорност истраживача (аутора).

Истраживачи су дужни да осигурају да њихова публикација буде заснована на принципу поштења, да буде јасна, тачна, комплетна.

У јавним наступима од залопслених у Институту очекује се да се понашају одговорно и савесно и да не нарушавају углед Института, те да не дозволе јавност у заблуду представљањем својих личних ставова као званичних ставова Института.

3.1. Рационалност и поузданост

Истраживање, чији се резултати саопштавају у форми публикације, мора да буде организовано и спроведено уз примену етичких начела и на одговоран начин, уз поштовање релевантне законске регулативе.

Истраживачи треба да настоје да истраживање буде рационално и пажљиво реализовано узимајући у обзир сва постојећа ограничења.

Истраживачи носе колективну одговорност за свој заједнички рад и за садржај својих заједничких публикација. Истраживачи морају пажљиво да проверавају своја истраживања у свим фазама тог процеса, како би осигурали да су коришћене методе и налази истраживања прецизно саопштени.

3.2. Принцип поштења

Истраживачи морају да представе резултате својих истраживања уважавајући принцип поштења, односно без измишљања (фабрикације), намерног подешавања и тенденциозног тумачења рада и резултата тог рада.

Сматра се да је измишљање свако намерно представљање, ширење и објављивање наводних научноистраживачких резултата, упркос знању о томе да научни рад и/или научно истраживање на које се аутор позива није ни било спроведено, тј. реализовано.

У научноистраживачком раду истраживачи треба да настоје да методе које су користили у истраживању, као и закључке до којих су дошли, представе и опишу што јасније, тј. недвосмислено. Истраживачи би требало да се држе смерница истраживања које могу да се примене. Извештаји истраживања морају да буду комплетни и не смеју изоставити резултате који могу да буду у контрадикторности са хипотезом аутора или наручиоца пројекта/истраживања.

Наручиоци пројеката/истраживања које реализују истраживачи из Института не смеју да ограниче или контролишу објављивање резултата истраживања који не иду у прилог наручиоцу. Институт би требало да избегава такве уговоре који ограничавају или контролишу објављивање резултата, осим када је реч о резултатима које је надлежни државни орган означио као поверљиве.

3.3. Принцип балансираности

Нови налази у истраживањима треба да буду приказани у контексту ранијих истраживања. Рад других аутора из области истраживања мора коректно да буде представљен. Преглед литературе и синтеза постајејих истраживања о теми морају бити комплетни, балансирани и морају да укључују налазе других аутора, без обзира да ли ти налази подржавају хипотезе или интерпретације које предлаже истраживач/аутор.

Ограничења истраживања морају јасно да се назначе у самом раду.

3.4. Принцип оригиналности

Публикација или рад који је прихваћен од стране уредника треба да буде оригиналан и да није већ објављен, или да тај исти рад није преведен на страни језик па поново публикован. Научноистраживачки рад не сме да се доставља већем броју научних и стручних часописа.

Аутори морају да се придржавају закона и осталих конвенција у области заштите ауторских права. Материјали заштићени ауторским правима (нпр. табеле, слике или цитати) могу да се репродукују само уз одговарајућу сагласност или навођење.

Радови других аутора, али и самог аутора научне публикације, морају на прописан начин да се наведу као референце.

Подаци, текст, табеле и идеје других аутора морају на прописан начин да се наводе и не смеју да се присвајају од стране аутора и представљају као своји. Оригинални делови текста који су преузети од других аутора морају на одговарајући начин да се цитирају (коришћењем знака навода).

Истраживачи су у обавези да обавесте уреднике публикација уколико су резултати истраживања већ објављени, или ако су различити извештаји и различите анализе урађене на истим подацима већ послати на разматрање ради објављивања у другим публикацијама.

Више различитих публикација које настају као резултат једног истраживачког пројекта морају јасно да буду идентификоване, а примарна публикација мора бити на прописан начин референцирана. Преводи и друге адаптације за различите циљне популације читалаца морају јасно да се назначе и оригиналан извор мора да буде наведен као референца.

3.5. Принцип транспарентности

Сви извори финансирања истраживања, укључујући директну и индиректну помоћ, као и друге видове помоћи, морају да се обелодане у публикацијама.

Аутори морају јасно да назначе улогу финансијера, донатора или спонзора (ако их има) у самом процесу истраживања, извођења, анализирања, интерпретације и извештавања.

Аутори имају обавезу да обелодане сваки економски или други интерес или везе које на било који начин могу утицати на интерпретацију резултата њихових истраживања и за које уредници, рецензенти и читаоци треба да знају.

3.6. Принцип ауторства

Према овом правилнику, поштовање ауторства и коауторства подразумева следеће:

- ауторство и коауторство на научном раду треба да буде јасан одраз доприноса појединца који је аутор или коаутор у развијању идеје, концепције, методологије и плана истраживања, у

прикупљању, обради и интрепретацији података, у писању или обликовању или критичкој ревизији научног рада или у неком од наведених елемената;

- одговорност за коректно именовање ауторства или коауторства на раду је на самим ауторима;
- аутори треба да осигурају да само појединци који испуњавају критеријум ауторстаа (да су дали мерљив допринос раду) буду именовани као аутори, односно коаутори рада.

Управна функција у Институту није основа за присвајање ауторства.

Свако учествовање у истраживању особа које нису потписане као аутори, односно коаутори, тј. које нису обухваћене наведеним дефиницијама, потребно је обелоданити на одговарајући начин, приликом објављивања научних и истраживачких радова.

Није дозвољено обелодањивати имена и приписивање заслуга за истраживање особама које нису заиста биле ангажоване током реализације истраживања.

Сви (ко)аутори се позивају да дају сагласност да буду наведени као аутори научног рада и неопходно је да одобре послату и прихваћену верзију рада припремљеног за објављивање.

Аутор чији је контакт наведен у раду треба да одржава контакт са уредништвом научне публикације и да информише остале коауторе, као и да их укључује у расправе и дискусије које су значајне за саму публикацију, тј. научни рад (нпр. извештаји рецензената).

4. Етичка правила у научном раду

4. 1. Добра пракса коришћења података - доступност и приступ

- Сви примарни и секундарни подаци треба да се чувају на сигурном месту у приступачном облику.
- Оригинални научни или научноистраживачки подаци као и попуњен Формулар за оцену етичности научног истраживања треба да буду документовани и архивирани у периоду од 10 година.
- Истраживачке податке треба ставити на располагање колегама који желе да понове студију или да их упореде са својим налазима.
- Слобода кретања научника, право на добровољну сарадњу са другим научницима, слобода изражавања и комуникације треба да буду загарантоване.

4. 2. Одговарајуће истраживачке процедуре

- Сва истраживања треба да буду осмишљена и пажљиво спроведена; немар, журбу и непажњу треба избегавати да би се спречиле грешке.
- Истраживачи би морали да испуне оно што су навели у предлогу пројекта, у вези с процедурама којима се обезбеђује етичност.
- Истраживачи морају настојати да умање штетне утицаје на животну средњу и треба да буду свесни потребе за одрживим управљањем ресурсима, што подразумева ефикасно коришћење ресурса, као и минимизацију отпада.
- Корисници и/или спонзори треба да буду упозорени на етичке и правне обавезе истраживача, као и на могуће рестрикције које све обавезе могу произвести.
- Корисници и/или спонзори морали би да буду свесни виталног значаја објављивања резултата истраживања.
- Тајност података или налаза треба поштовати и заштитити.
- Адекватна новчана надокнада мора бити дата и спонзору у случају добијања награде или кофинансирања истраживачког тима.
- Уколико се истраживање спроводи у склопу докторске дисертације и истраживач поседује сагласност факултетске етичке комисије, обраћање Етичкој комисији није неопходно.

4.3. Одговорност у истраживачким поступцима

Свим истраживачким субјектима, било да су они људи, животиње, културни, биолошки, еколошки или физички објекти, треба руковати брижљиво и с поштовањем.

Здравље, безбедност или добробит заједнице, односно сарадника и других чинилаца повезаних са истраживањима не треба да буду угрожени.

Осетљивост везану за старост, пол, културу, религију, етничко порекло, друштвену класу, расу, старост, здравствено стање, односно инавалдитет, брачни статус, сексуално опредељење, политичко или друго уверење, имовинско стање, чланство у политичким организацијама, синдикатима или неко друго лично својство истраживачких субјеката треба евидентирати у материјалу који ће бити достављен Комисији.

Протоколе истраживања не треба нарушавати. Ово подразумева добровољни пристанак испитаника да учествују у испитивању; чување личних података у највећој могућој тајности, избегавање коришћења добијених информација ван сврхе истраживања.

5. Дефиниција плагијата

Свака оригинална креација може бити предмет плагијата. Иако се обично плагијати доводе у везу са текстом, предмет плагијата могу бити и подаци, идеје, слике и остале креативне творевине.

Плагијату припадају сви случајеви у којима је недвосмислено и потврђено дошло до:

неауторизованог копирања података или закључака другог аутора;
поновног слања целокупног рада у сврху објављивања под именом другог аутора или поновног објављивања превођењем рада на други језик, осим када је рад претходно публикован на тзв. „малом језику“ што мора јасно бити назначено у раду;
коришћење слика, дијаграма, фотографија креираних од стране других особа, без навођења извора.

Наведене категорије плагијата су недозвољене и подлежу адекватним санкцијама од стране надлежних органа.

6. Повреда Правилника

- Кривотворење (фалсификовање) научноистраживачких достигнућа.
- Кривотворење ипреузимање радова других аутора, без њиховог знања или одобрења.
- Онемогућавање рада других научних радника и истраживача или намерним прикривањем, отуђивањем, оштећивањем или уништавањем материјала, опреме или података у власништву Института.
- Сваки облик потврђеног плагирања радова и издаја.
- Сувишно, тј. двоструко или вишеструко публикување истог изворног научноистраживачког резултата.
- Истовремено слање рукописа научних радова на рецензију или за објављивање у више научних часописа.
- Неистинито обавештавање о стању сопствених радова (на пример, рад је прихваћен за објављивање, иако то није истина).
- Злоупотреба ауторства, што подразумева следеће: 1) поклоњено ауторство - незаслужено ауторство, неиспуњени услови ауторства; 2) подметање ауторства - дописивање особе без њеног знања или пристајка да буде аутор; 3) ускраћено ауторство - искључивање особе која, односно особа које испуњавају услове за ауторство са листе аутора.

7. Рад комисије за оцену етичности у научноистраживачком раду и одређивање санкција

7.1. Конституисање и надлежности комисије

Научно веће Института формира трочлану Комисију, коју чине истраживачи у научном звању.

Мандат чланова Комисије траје 2 (две) године.

Члан Комисије може бити замењен, пре истека мандата новим чланом кога изабере Научно веће Института, на сопствени захтев или уколико радом члана Комисије није задовољан надлежни орган Института. Комисија има председника који се бира јавним гласањем из реда чланова Комисије, већином гласова чланова Комисије.

По истеку мандата Комисије, бира се састав нове Комисије. У саставу нове Комисије остаје један од чланова постојеће Комисије, на предлог Комисије, како би се обезбедио континуитет у раду. Прву седницу на којој се верификују мандати чланова и конституише Комисија заказује директор Института.

Задатак Комисије је да:

- донесе пословник о раду којим ближе уређује поступак и начин одлучивања у случају нарушавања правила добре научне праксе утврђене овим правилником;
- даје мишљење на захтев Научног већа, директора Института и истраживача приликом покретања појединих истраживања, или разматрања резултата истраживања о примени начела оригиналности, поштења, транспарентности, заштите интелектуалне својине;
- утврди начин на који се штите права трећих лица учесника у истраживањима која се односе на поштовање принципа доброволности и заштиту података о личности;
- издаје потврду о оригиналности истраживања или резултата истраживања на захтев Научног већа или истраживача;
- разматра притужбе, пише извештај и доставља га Научном већу и директору Института о повреди правила добре научне праксе или правила која могу бити и шира од опсега обухваћених овим правилником.

7.2. Одређивање санкција

На основу сваке припеле притужбе спроводе се следеће радње:

- Комисија издаје, по пријему информације, писмену потврду особи која је захтев предала уз обезбеђивање дискрецијелодносноцу;
- Комисија разматра пријаву и одлучује да ли притужба испуњава неки услов из члана 5 овог правилника и у том случају започиње рад, или одбацује притужбу уколико је неоснована;
- Комисија одлучује о потреби ангажовања два привремена додатна члана који су компетентни за научну област из које је рад на који је дата притужба;
- Комисија пише извештај у вези са поднетом притужбом и доставља га Научном већу осим у случају да се притужба одбаци;
- Научно веће разматра извештај и доноси одлуку тајним гласањем.

Уколико Научно веће потврди да је дошло до повреде Правилника о етичности у научноистраживачком раду у Институту, могу се изрећи следеће мере санкције:

- усмена опомена;
 - писани укор;
 - прослеђивање предмета Одбору за научни интегритет формираног од стране надлежног Министарства, уз приложене доказе и документацију којима се поткрепљују чињенице.
- У случају да се установи да је притужба у основи била злонамерна и да је њен циљ био да се дискредитује други истраживач, може се спровести исти поступак против особе која је поднела пријаву.

7.3. Подношење жалбе на одлуку Етичке комисије

Истраживач, подносилац захтева има право да се жали на одлуку Етичке комисије у року од 7 (седам) радних дана од дана пријема мишљења Етичке комисије.

На одлуку Комисије упућује се жалба самој Комисији.

Уколико је ова жалба одбијена, нова жалба се може поднети Научном већу које у том случају одлуку разматра и може да: жалбу одбије, одлуку врати на одлучивање Етичкој комисији или да одлуку преиначи.

Чланови Научног већа који су чланови Комисије за оцену етичности не могу одлучивати о жалби на одлуку Комисије.

8. Завршне одредбе

Овај правилник ступа на снагу 8. (осмог) дана од дана усвајања.

У Београду, 10. јун 2022. године

ПРЕДСЕДНИК УПРАВНОГ ОДБОРА

Р. Станковић
проф. др Ружица Станковић, с.р.